

5.2. Оновлення навчальних програм з географії

*Т. Г. Назаренко,
доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувачка відділу навчання
географії та економіки
Інституту педагогіки НАПН України*

Внаслідок агресії російської федерації на території України в навчальні програми були внесені точкові зміни, які стосувались окремих тем. Зміни стосувались: 8 класу в Розділі IV. Населення України та світу, в темі 1. Демографічні процеси та статеві-віковий склад населення світу та України додаються теми, що були відсутні про біженців та внутрішньо переміщених осіб, оскільки це актуальне питання в Україні та світі.

В 10 класі в Розділі I. Європа, в Темі 1. Загальна характеристика Європи, вирішено розвантажити програму і надати характеристику країн, що йдуть шляхом євроінтеграції. Також із вивчення виведена Білорусь, оскільки Білорусь перестала відігравати важливу роль у економічному співробітництві з Україною. Вилучення з переліку країн для обов'язкового вивчення у зв'язку з втратою статусу важливого партнера та визнання Білорусі країною, що підтримує країну-агресора. Доповнити до переліку країн Азії Республіку Корею, так як економічна модель цієї країни може бути прикладом для України. Вивести із тем інформацію про Китай, оскільки втрачено актуальність про унікальність економічної системи Китаю в сучасних економічних та геополітичних реаліях. Додається інформація про перспективи розширення економічних зв'язків України з країнами Європи в контексті набуття Україною категорії кандидата в члени Європейського Союзу.

Посилено інформацію про євроінтеграційний курс України, а також про посилення ролі США, урахувавши роль країни, яку вона відіграє в глобальних політико-економічних процесах та зміцненні обороноздатності України, її Збройних Сил, мобілізації світової спільноти на захист суверенітету й територіальної цілісності нашої держави.

На підтримку вчителів, що працюють у важких умовах воєнного стану, наукові співробітники відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України підготували методичні рекомендації щодо організації процесу навчання географії. Учитель має гнучко підходити до освітнього процесу, розподіляючи час таким чином, щоби акцентувати увагу на тих темах, які торкаються питань становлення української нації, війни, розвитку міжнародних, торговельних та культурних відносин між країнами, міграційним процесам, питання біженців, відтоку інтелекту. З метою оптимізації можливо об'єднувати декілька тем в одну, і навпаки. Зокрема, при вивченні теми «Україна в геополітичному вимірі» курсу «Географія: регіони та

країни» 10 клас (розділ VI. Україна в міжнародному просторі) та теми «Українська держава» курсу «Географічний простір Землі» 11 клас (розділ IV «Суспільна географія України») учителям географії доречно акцентувати увагу учнів на те, що в умовах сучасної геополітичної ситуації, що склалася в Європі (широкомасштабна військова агресія Російської Федерації проти України) пріоритетними напрямками зовнішньої політики України є партнерство з Європейським Союзом і США.

Зокрема, з ЄС – з огляду на те, що Україною законодавчо визначений євроінтеграційний курс, який залишається незмінним, із США – урахуваючи роль країни, що вона відіграє в глобальних політико-економічних процесах та зміцненні обороноздатності України, її Збройних Сил, мобілізації світової спільноти на захист суверенітету й територіальної цілісності нашої держави.

Ураховуючи, що головною загрозою національної державності та суверенітету України є війна, розв'язана російською федерацією, варто не залишати поза увагою учнів партнерство нашої держави з організацією Північноатлантичного договору.

Учитель має бути готовим обговорити культурні особливості, звичаї, традиції тих країн, де учень з родиною шукає прихисток від війни; політичну та військову допомогу нашій країні країн-партнерів тощо. Доцільно переглянути очікувані результати навчання і встановити дещо нижчий їх рівень або цілком їх скоригувати, оскільки деякі з них можуть бути недосяжними в нових умовах, деякі – потребуватимуть незначної корекції, частина – залишаться незмінними. Доцільність та обсяг домашніх завдань варто визначати індивідуально, зважаючи на психоемоційний стан учнів.

Під час уроку учитель має використовувати нагоду вчити учнів критично аналізувати інформацію, перевіряти її, не поширювати фейкові новини. Базові знання з інформаційної гігієни можна отримати на безкоштовних курсах «Інформаційна гігієна. Як розпізнати брехню в соцмережах, в Інтернеті та на телебаченні» та «Інформаційна безпека» .

Незважаючи на активні військові дії, по всій території України освітяни і науковці створюють інтерактивні освітні центри наук з метою популяризації науки як основи розвитку суспільства. Однією з визначних подій цього навчального року стало відкриття Музею науки та інновацій у м. Львові, де представлено інтерактивні експонати, які розраховані для будь-якого віку, див.: <https://tsus.lpnu.ua/museum>

Ще однією цікавою сторінкою популяризації природничо-географічних знань серед учнівської молоді є вивчення українських антарктичних досліджень. Зокрема, про науково-дослідне судно-льодохід «Ноосфера», яке повернулося 21 квітня 2022 р. до Чилі, доправивши українську та польську експедиції з Антарктики. Вперше, за останні 20 років досліджень в цьому регіоні відновились геологічні дослідження, а Національний антарктичний центр приєднався до Європейської полярної Ради.

Перспективними темами, які слід розкрити у майбутньому, є:

- дати учням/ученицям навички для їхньої безпеки;
- пояснити складні питання статусу внутрішньо переміщених осіб і біженців;
- надання Україні військової допомоги різними країнами світу;
- навчання географії за кордоном;
- проекти, що сприятимуть подоланню наслідків війни тощо.

Під час підготовки вчителів до уроків радимо використовувати періодичні видання, зокрема часописи «Географія та економіка у рідній школі» Міністерства освіти і науки України, журнал «Географія. Книжковий додаток», науково-популярний журнал з природничих дисциплін «Колосок», а також газета «Краєзнавство. Географія. Туризм», що відображають виклики та тенденції у географічній освіті. Сторінки видань ознайомлюють з ідеями та найкращим досвідом педагогічних працівників за всіма напрямками освітніх трансформацій, а також дописи в групі «Відділ навчання географії та економіки» соціальної мережі Фейсбук.